

Hendes livs bog: Pernille Ipsens umådelige kærlighedserklæring

Publiceret 30/10/2020 i [Bøger/LIGESTILLING](#) af [Jytte Larsen](#)

BØGER // ANMELDELSE – Historikeren Pernille Ipsen har skrevet sit livs bog om frigørelse, fællesskab og forskellighed i en regnbuefamilie, i rødstrømpebevægelsen og i dag. *Et åbent øjeblik* er noget så overraskende som en *page turner* om rødstrømpebevægelsen, noget så befriende som en bog om 68'erne uden *boomer bashing* og noget så sjældent som et sprænglærd værk i talt sprog.

Man kan næppe blive mere barn af rødstrømpebevægelsen end Pernille Ipsen, der nytårsaftensdag 1972 bogstaveligt talt fødtes ind i Kvindehuset. Bevægelsen var ved at tage form, da hendes biologiske mor Sanne Ipsen blev gravid ude i byen. Og hvad var så mere

oplagt end en eksemplarisk demonstration af udvidet socialt forældreskab som alternativ til husmoderfælden i kernefamilien: ”De bånd og forpligtelser, vi havde med og overfor hinanden, skulle være så stærke som de ægteskaber, vi havde forladt, helst meget stærkere”, som Vibeke Vasbo spidsformulerede det. (s. 265).

Mødregruppen – Sanne og Vibeke plus Else Marie Gert Nielsen, Hanne Wikman, Inger Stauning, Lotte Eriksen og Susanne Schreiner – boede i det slumstormede kvindehus, indtil de september 1973 flyttede til et mere småbørnevenligt hus på Rentemestervej med den nu ni måneder gamle Pernille. Kort før hendes fireårs fødselsdag forlod hun og Sanne et kollektiv i opløsning, og den tætte kontakt med de andre mødre tyndede ud efter et par år med deleordning.

Den historie, jeg altid har villet fortælle

Et åbent øjeblik annoncerer da også eksperimentet fra titelbladets *cliff-hanger* om kollektivt moderskab som revolutionært potentiale.

Denne kombination af syv frontfigurer og en fuldbefaren forsker giver analysen en autenticitet og autoritet, som ikke før er set i litteraturen om rødstrømpeæraen. For slet ikke at tale om debatten!

I prologen præsenterer Pernille Ipsen sit projekt i samme spænd mellem nødvendigt, umuligt og hasarderet: ”Jeg kan lytte til mine mødre i ugevis, hver for sig og sammen. Jeg har nydt at grave mig ned i deres tid på arkiver og biblioteker. Det føltes som det mest relevante stof, jeg har samlet som historiker. Den historie, jeg altid gerne har villet fortælle”. (s. 13)

Men hvordan fortælle mødrenes historie under devisen: ”Jeg hverken kan eller vil slå dem sammen” (...) ”frem skal de, alle syv”, når de i udgangspunktet var ”næsten så forskellige, som rødstrømper kunne blive” og gik deres egne veje ind i og inde i bevægelsen? Hvordan folde det lige så forskellige kildemateriale fuldt ud? Og hvad hvis det endte med at slå skår i de ”tætteste menneskelige relationer. Mine mødre er, som Virginia Wolf skrev i *A Sketch of the Past* i 1939, blandt de ’usynlige tilstedeværelser’, som altid er med mig. De er indeni mig, deres øjne er på mig”?

Intet under at *Et åbent øjeblik* har krævet 30 års tilløb, fra den 16-årige gymnasieelev Pernille Ipsen ved en sammenkomst for det gamle kollektiv lovede at skrive deres historie. Følgelig valgte hun historie på Københavns Universitet og fik efterfølgende sin ph.d.-ansættelse som lektor i kvinde- og kønsstudier ved University of Wisconsin. Således rustet indledte hun i 2009 en ti år lang tour de force, hvor hun brugte ferier og frisemestre i Danmark på at interviewe mødrene enkeltvis og sammen på ’huskemøder’ og på at opstøve kilder til rødstrømpebevægelsen.

Vores fælles historie er stadig i gang

Resultatet er blevet et ad hoc-designet kollektivt biografiformat. Pernille Ipsen fletter mødrenes liv og virke, rødstrømpebevægelsens udvikling og bogens tilblivelse sammen i en selvreflekterende fremstilling, der strækker sig fra 1940'erne til efteråret 2019, da det sidste punktum blev sat. Og det skulle vise sig, at båndene bandt, ja tilmed i en ny form flettes ind i fremtiden. For menneskelige relationer er lige så lidt som feministiske bølger givne på forhånd. Vi skaber dem selv og kan bevare dem ved at beskrive dem, som der står på bogens bundlinje:

”Der findes ikke nogen kategori, ingen faste forventninger, krav eller privilegier at træde ind i, når man er den tredje eller den syvende mor, eller endnu vigtigere, når man står rundt om et barn eller et barnebarn som et kollektiv af forældre. Derfor kan vi lave relationerne selv, og vi *skal* lave dem selv, hvis de skal være der. Og hvis vi skriver vores fælles historie, overlever den længere. Men det vigtigste er, at vi bliver ved med at leve historien, for den behøver ikke at slutte. Feminisme er et uendeligt projekt, et dagligt valg. Den lykkeligste slutning er, at vores fælles historie stadig er i gang”. (s. 455).

”Vi gjorde det umulige”. Sådan skrev en fortumlet og fortryllet Inger i et brev hjem fra Femø dagen efter den første uges sidste fællesmøde med 100 kvinder og børn i et koldt telt om ”kvinders følelser for hinanden”, altså lesbiske piger, men også *det* lesbiske i piger

Historien er formet i cirkelbevægelser om det øjeblik, der åbner sig i sommeren 1971, da de vordende mødre mødes på Femølejren, og lukker sig i 1976, da deres veje skilles. Den er formidlet i krydsfelter mellem mødrenes fortælling om og datterens fortolkning af rødstrømpebevægelsens forudsætninger, forløb og følger. Denne kombination af syv frontfigurer og en fuldbefaren forsker giver analysen en autenticitet og autoritet, som ikke før er set i litteraturen om rødstrømpeæraen. For slet ikke at tale om debatten!

Al kvindepolitikken kom ind i kroppen

Femø åbner altså titlens øjeblik. Ifølge "Prologen" nærmere bestemt "Lørdag den 19. juni 1971", da Sanne, nyskilt sociologistuderende med hjertet oppe i halsen meldte sig til en kvindeølejr, som hun havde læst om i Information. (s. 17). "Frigørelsen", den første af bogens tre dele præsenterer de vordende mødre i syv kapitler, skåret over samme læst: En præcist dateret ankomst til lejren, en tæt beskrivelse af opholdet og et summarisk tilbageblik på deres tidligere liv.

Det første huskemøde i Pernille Ipsens sommerhus 2010, hvor startskuddet til erindrings-, forsonings- og forståelsesprocessen for alvor gik i gang, slår søm i tesen om Femø som frigørelsens sted:

"De møder tidligt op alle sammen og bliver til ud på natten. Ord og billeder væltede ud af dem, til trods for at det er flere år siden, vi har været samlet alle sammen, og at nogle af dem har kortere eller længere skænderier bag sig. Minderne om Femø binder dem sammen igen". (s. 22)

"De er enige om, at der var her, kvindebevægelsen kom ind under huden på dem". (s. 61).

Ikke at de var politiske novicer før sommeren 1971. Rejsen til Femø var gået via venstrefløjens aktivistmiljø fra atommarcher, Vietnam-demonstrationer, studenteroprøret, slumstormerbevægelsen, Det ny samfund, Thylejren, Verdensbank-slagsmål og Christopher Street. Heller ikke kvindepolitiske novicer og slet ikke efter den 8. april 1970, da 12 kvinder, deriblandt Vibeke, med den legendariske parade gennem Strøget blæste til venstredrejet kvindekamp.

Men det var først på Femø, at "Al kvindepolitikken kom ind i kroppen" (s. 67), og de blev ramt af "et nærmest fysisk krav om at være sammen med kvinder hele tiden" (s. 45), som Else Marie og Vibeke svarer på spørgsmål om, hvordan en håndfuld sommeruger med bare kvinder i en ad hoc militærteltlejr på en græsmark i Smålandsfarvandet kunne vende op og ned på deres liv. Og på livet for de øvrige små 500 lejrdeeltagere, når man som Pernille Ipsen ser sine syv mødre som prototypiske rødstrømper: Hovedsageligt heteroseksuelle universitetsstuderende og mellemuddannede middelklassekvinder i tyverne.

Du må få min kasserolle, for jeg går

Godt en måned før lejren åbnede, var Hanne, Inger og Vibeke som medlemmer af arrangørgruppen på Femø for at inspicere lokaliteterne. Med inspiration fra Strøget-aktionens oprør mod påklistret kvindelighed og fra ”Du må få min sofacykel, når jeg dør”, skrev de på hjemvejen, hvad der skulle blive det første af en lang række Femøhit. Her et par af de første og sidste vers:

Du må få min kasserolle, for jeg går:

jeg vil ikke mere slave

du må få den her som gave

du må få min kasserolle, for jeg går

...

Du må få min hofteholder, for jeg går:

for vi elsker alle former,

skider højt på jeres normer,

du må få min hofteholder, for jeg går

...

Du må få min ægtemage, for jeg går:

hvis vi lar ham varme bænke

prøver han måske at tænke,

du må få min ægtemage, for jeg går

Men tro ikke du er sikker, når jeg går:

nu tar jeg på kvindelejr

for at forberede sejr

men tro ikke, du er sikker, når jeg går.

Og godt en måned efter lejren lukkede, rykkede de vordende mødre ind i tre kondemnerede ejendomme på adressen Åbenrå 26-30 i Indre København. De besatte huse blev både kvindehus og boliger for dem, der renoverede bygningerne, holdt introduktions- og temamøder, drev cafe, boghandel og bibliotek, lavede aktioner og kampagner. De mest spektakulære var kampen imod dansk EF-medlemskab, som de tabte for til gengæld at vinde stort i kampene for ligeløn og fri abort.

Lesbiske kvinder og det lesbiske i kvinder

Der var et par mænd med på sidelinjen af Strøget-aktionen og lidt flere ved et offentligt møde ugen efter. Her blev de imidlertid "som en solidaritetserklæring til kvinderne" bedt om at forlade lokalet, og i annoncen for det næste møde sidst i april 1970 stod der "Adgang kun for kvinder" (s. 126).

Ligesom navnet, den politiske farve og den flade struktur med autonome basisgrupper kom *women only*-separatismen fra newyorkergruppen Redstockings. Deres manifest blev drejebog for Strøget-aktivisterne. Søsterskab blev det nye banner-ord. Parolen "Denne gang går vi hele vejen" fik krop på Femø og i Åbenrå. Og det er bogens centrale pointe, at mødrekollektivet og rødstrømpebevægelsen gik hele vejen i det åbne øjeblik 1971-76, og at de kunne gøre det i kraft af en frit flydende seksualitet indtil doktrinær hetero- og homoseksualitet fik dem alle på afveje.

"Vi gjorde det umulige". Sådan skrev en fortunlet og fortryllet Inger i et brev hjem fra Femø dagen efter den første uges sidste fællesmøde med 100 kvinder og børn i et koldt telt om "kvinders følelser for hinanden", altså lesbiske piger, men også *det* lesbiske i piger.

Det var skelsættende at erklære sig lesbisk i en tid, hvor homoseksualitet var kriminaliseret, sygeliggjort og ghettoiseret

"Vi brugte ikke dirigent, og vi snakkede ikke i munden på hinanden, alle talte roligt og tit personligt, og jeg synes ikke, det var forkert, at de fleste bare lyttede og ikke sagde noget, fordi det er noget meget nyt og uformuleret hos de fleste, og jeg synes, at alt, hvad der blev sagt, var meget godt, og jeg tror, det berørte alle. Også det at der var musestille, når nogen snakkede, og at det var hundekoldt og blæste og trak, og man alligevel blev siddende. Vi snakkede om dels det at være lesbisk, dels hvordan kvinders følelsesliv var, og også om, hvorfor det var så vigtigt at blive klar på sine egne følelser i politisk sammenhæng."

Brevet var til Mogens, som Inger var og forblev kæreste med, selvom hun tilføjede: "Det er jo også fantastisk, at vi har rendt nøgne rundt mellem hinanden og levet så nær på

hinanden. Der er virkelig en fælles holdning om, at vi overhovedet ikke er interesserede i mænd, og at det er skønt at være sammen uden dem.” (s. 107)

Samme bevidsthedsskred og pivåbne facitliste tegnede sig på et firedages seminar i Taastrup januar 1972, hvor Else Maries gruppe stod for en spørgeskemaundersøgelse om seksualitet. Her satte 80 af 150 deltagere kryds i rubrikken ”Heteroseksuel”, 19 i ”Biseksuel”, 3 i ”Lesbisk”, 29 i ”Andet” med tilføjelser som ”Mener at være inde i en stadig udvikling, som muligvis kunne føre til andre oplevelser end som nu, hvor jeg fungerer rent heteroseksuelt” og ”Jeg vil være omniseksuel”.

De sidste 31 ”havde haft seksuelle forhold til kvinder” uden yderligere rubricering. To af de lesbiske kryds kom fra Lotte, mødregruppens eneste ’rigtige’ lesbiske med rødder i Forbundet af 1948’s aktivistiske københavnerafdeling, og Susanne, der sprang ud fra et ægteskab umiddelbart før Femø (s. 277-78).

Vi sneg os simpelthen omkring

Det var skelsættende at erklære sig lesbisk i en tid, hvor homoseksualitet var kriminaliseret, sygeliggjort og ghettoiseret. Indtil 1976 var den seksuelle lavalder højere for homoseksuelle, indtil 1981 stod homoseksualitet på Sundhedsstyrelsens liste over psykiske sygdomme, og da loven om registret partnerskab endelig kom i 1989 var rødstrømpebevægelsen lukket og slukket.

I udgangspunktet havde der været tvivl om åbent homoseksuelle overhovedet hørte hjemme i rødstrømpebevægelsen, og der eksisterede stadigt et os og dem. Også i mødrekollektivet, selv om Vibeke var begyndt at leve åbent lesbisk, da hendes kæreste efter Åbenrå fik nok, og Else Marie var sprunget ud under nytårsfesten efter Pernilles fødsel. Det har for undertegnede historiker været særligt fascinerende at følge den arkæologiske udgravning af den beskæmmende optakt til den inklusion af politisk lesbianisme, som i bevægelsens *finest hour* kom til udtryk i parolen ”Kvindekamp er lesbisk kamp og lesbisk kamp er kvindekamp”.

Pernille Ipsen skulle lede længe efter, hvad de kun huskede som ”det pinlige møde” om en gruppe forbundskvinder, der havde bedt om lov til at være med. Men så dukkede der i Else Maries papirer en dagsorden op fra maj 1971 med emnet ”Er søstersolidaritet utopisk?” og ’homofili’ som første punkt på dagsordenen:

”Er vi åbne nok overfor og kan vi være solidariske med:

1. a) De homofile kvinder: Hvad vil de homofile inden for rødstrømpebevægelsen? Vil de være med som enkeltpersoner eller som gruppe? Hvordan stiller vi os til det?” (s.105).

Tilsvarende var alle på ’huskemøder’ enige om, at der ikke ”blev talt meget om lesbianisme på den første Femølejr”, indtil de blev konfronteret med en notits i bladet ”Kvinder-

Kvinder” om, at der i juli 1971 var ”megen snak om lesbianisme og stort møde om dette på Femø”. Plus Ingers brev til Mogens! (s. 107).

Lotte nægtede at have været på Femø i 1971, indtil hun så sit navn på deltagerlisten og hørte sig på et båndet interview sige: ”Det var noget af en oplevelse, men samtidig var det også chokerende. Det var dødsvært at være der som lesbisk. Vi sneg os simpelthen omkring”. Således hjulpet på sporet kom hun i tanke om, at hun efteråret 1971 havde provokeret bøsserne ved at danse med bar overkrop på homodiskoteket, og det kunne hun jo kun have lært på Femø. (s.143).

Den kvindeidentificerede kvinde

De første spirer til moderne homoaktivisme blev lagt i modstand mod politivold på Christopher Street i New York 1969. Bøssernes Befrielsesfront opstod 1971. I 1972 ramte ”Den kvindeidentificerede kvinde” – en pendant til rødstrømpemanifestet, importeret fra en anden newyorkergruppe Radicalesbian – Femø med påstanden om, at der går en lige linje fra homosocialitet til homoseksualitet, og det kun er med lesbianisme om bord, at kvinder kan gå hele vejen.

Hidtil havde eksplicit kritik handlet om heteroseksuel praksis. Rødstrømper ville hverken lave te eller sprede ben til revolutionen. Nu blev der sat spørgsmålstejn ved heteroseksualiteten som sådan med formuleringer som ”En lesbisk er alle kvinders raseri sammentrængt til eksplosionspunktet”, ”Vores energi må gå til vore medsøstre og ikke tilbage til vore undertrykkere” og ”Så længe etiketten ”lesbisk” kan bruges til at skræmme en kvinde til et mindre militant standpunkt, holde hende adskilt fra sine medsøstre, afholde hende fra at lade andet end mand og familie få primær betydning (...) Så længe mænds accept er det primære – både for individuelle kvinder og for bevægelsen som helhed – vil benævnelsen ”lesbisk” blive brugt effektivt mod kvinder.” (s. 274-75)

Et åbent øjeblik er noget så overraskende som en *page turner* om rødstrømpebevægelsen, noget så befriende som en bog om 68’erne uden *boomer bashing* og noget så sjældent som et sprænglærd værk i talt sprog

Med det nye manifest fik lesbiske indfødsret til den anden feministiske bølge, og det blev brugt som springbræt fra en marginal til en central placering i rødstrømpebevægelsen og som drejebog for en dobbeltorganisering, der fandt sin endelige form i dannelsen af Lesbisk Bevægelsen april 1974. Alt sammen muliggjort af, at øjeblikket fra Femø 1971 stadig stod åbent. Her formuleret af Inger i en refleksion over den nye dybde, fællesskabet fik, da lesbiske trådte ud af teltdugens skygge: ”De længtes simpelthen efter os, der var der, og var 100 procent interesserede i os. Det gav sådan en kerne af accept af kvinder, som også rummede mig, selvom jeg ikke var lesbisk”. (s. 287)

At Lotte, Susanne og Else Marie var optaget af forberedelsen til Lesbisk Bevægelse, forhindrede ikke mødrekollektivet i sammen og hver for sig at skrive 30 oplæg til rødstrømpe seminaret i Helsingør marts 1974. Det var også i samlet trop, kollektivet og bevægelserne stormede et nyt kvindehus i Prinsessegade 7. december 1975. Herefter lukkede øjeblikket, da en konflikt om, hvem der havde ejerskab til kvindehuset, forplantede sig til kollektivet.

The Very House of Difference

Rødstrømperne var i 90'erne blevet så yt, at Pernille Ipsen i stedet for sin egen alternative familie valgte at skrive speciale om interracial samlivsmønstre. Det blev også emnet for hendes ph.d. *Daughters of the Trade. Atlantic Slavers and Interracial Marriage on the Gold Coast* om relationer mellem danske kolonisatorer og koloniserede kvinder i Afrika og Vestindien. Et af de store navne på dette forskningsfelt var den afroamerikanske forfatter Audre Lorde, der havde været med hele vejen fra borgerretskampen, over kolonialisme- og imperialismestudier til den anden feministiske bølge, og sammen med sin kone havde boet i den tidligere danske koloni på Sct. Croix.

Et åbent øjeblik tager da også teoretisk afsæt i Lordes' *Zami: A New Spelling of My Name*, 1982, hvor hun udmøntede sine erfaringer med aktivisme mod racisme, sexisme og heteronormativitet i begrebet "*the very house of difference*":

"At være kvinder sammen var ikke nok. Vi var forskellige. At være "gay-girls" sammen var ikke nok. Vi var forskellige. At være sorte sammen var ikke nok. Vi var forskellige. At være sorte kvinder sammen, var ikke nok. Vi var forskellige. Det tog tid, før vi forstod, at vores sted var selve forskellighedens hus [the very house of difference] og ikke sikkerheden i én fælles forskellighed." (s. 425).

Der står også Lorde på periodiseringen med Femø, Åbenrå og Rentemestervej frem til 1976 som forskellighedens huse. På den tredelte komposition: "Frigørelsen", "Vi laver vores eget" og "Ingen frigørelse uden fællesskab". Og på genren med træk fra den kombination af historie, biografi og myter i *Zami*, som Lorde selv kaldte en biomythography.

Et åbent øjeblik er noget så overraskende som en *page turner* om rødstrømpebevægelsen, noget så befriende som en bog om 68'erne uden *boomer bashing* og noget så sjældent som et sprænglærd værk i talt sprog.

Bogen betegner et syvmileskridt i litteraturen om dansk andenbølgefeminisme, der altovervejende er skrevet af heteroseksuelt orienterede forfattere med et kildemateriale af samme observans, og hvor lesbianisme snarere ses som privat end som politisk, Lesbisk bevægelse som en kilde til splittelse og frit flydende seksualitet som en by i fremtidens *queerland*.

Pernille Ipsen: "Et åbent øjeblik. Da mine mødre gjorde noget nyt"
Gyldendal
464 sider
349,95 kr.

Foto: Forlaget.

- JYTTE LARSEN
- SENESTE ARTIKLER

Kønshistoriker, tilknyttet KVINFO siden 1982, hovedredaktør på Dansk kvindebiografisk leksikon, hovedforfatter på webfortællingen Kvindekilder, hovedværk: Også andre hensyn, Dansk ligestillingshistorie 1849-1953.